

Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa liman şirketleri mübayaaya mukavelenamelerinin bazı maddelerinin tadiline dair iki kıta mukavelenamenin tasdıkı hakkında kanun lâiyhası ve Nafia ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/681)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı: 6/263

28 - I 1937

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa liman şirketleri mübayaaya mukavelenamelerinin bazı maddelerinin tadiline dair iki kıta mukavelenin tasdıkı hakkında Maliye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 27 - I 1937 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil

İ. İnönü

Esbabı mucibe

İsviçre frangının devalüasyonu muvacehesinde Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa liman şirketleri iştirah mukavelelerinin ihtiva eylediği altın kaydının ihdas ettiği vaziyet dolayısıyla Hükûmetle hâmillik namına müzakerede bulunmak üzere salâhiyetli murahhaslar intihabı için 28 kânunuevvel 1936 tarihinde fevkalâde içtima davet edilmiş olan mezkûr şirketler heyeti umumiyelerince seçilen murahhaslarla yapılan görüşmeler neticesinde mukavelelerin ikinci maddelerile malî servis kısımlarının 12 nei maddelerinin tadiline dair mutabakat tesis edilmiş olduğundan 1375 numaralı kanunla tasdik edilmiş bulunan mukavelelerin bu yeni tadilâtının da tasdıkı maksadile merbut kanun projesi hazırlanmış bulunmaktadır.

Filhakika İsviçre Hükûmeti bir kanunla İsviçre Millî bankası banknotlarını altın ile tediye etmek mecburiyetinden varest kalmış ve bu suretle altın esasından ayrılarak altına tahvil edilmesi kabiliyetini kaybeden banknotlara kanun ile geçer akçe vasfını vermiş ve bu akçe ile yapılan tediya borçlu zimmetini borçtan ibra kuvveti olduğunu kanunla tesbit eylemiş ve bu yeni frangın eski franga nazaran % 30 miktarında daha düşük bir paritede tutulmasını da Millî bankaya ayrıca emretmiş olduğu görülmüştür.

Bu yeni vaziyet altın esasma istinad eden ve daima İsviçre Millî bankasıca altın ile tediye edilmesi mecburî olan frankla yapılmış istikrazların hepsinin altın esasından ayrılmış frankla tediyesini kanunî kılmıştır.

Hükûmet şu kanunî vaziyet karşısında bu gün geçer akçe mahiyetini kaybetmiş olan eski altın frank esasından tediye devamda ısrarı Türk vergi mükelleflerine karşı caiz görülmeyecek bir haksız muamele teşkil edeceğini düşünerek Türk mükelleflerini İsviçre Hükûmetinin yukarıda sözü geçen kanunun bilûmum borçlulara temin ettiği vaziyet ve menafiden istifade ettirmeği kendisine terettüp eden vazifelerden biri olarak görmüştür.

Hususile 10 - XII - 1928 tarihli mukavelenamenin aktindenberi dünya buhranı yüzünden çok zararlara uğrayan ve tediye kabiliyeti azalan Türk mükelleflerinin kesesinden İsviçre frangının bu

günkü kanunî vaziyetinin üstünde ve geçer akçe mahiyetini kaybetmiş bir mikyasa üzerinden tediye de bulunmağa kendisini salâhiyetli görmemiştir.

Filhakika geçen bir kaç senelik ihracat seyrini gözden geçirirsek Türk mükelleflerinin vaziyetinde umumî buhran sebebiyle hâsıl olan düşkünlüğü açık bir surette müşahede etmiş oluruz:

Sene	Ihracat
1928	173 537 489
1929	155 214 071
1930	151 454 371
1931	127 274 807
1932	101 301 351
1933	96 161 000
1934	92 149 000
1935	95 861 000

Bizim gibi ihracat maddeleri iptidai madde ve mahsulât arzıyeye inhisar eden Balkan Devletleri ihraç bankaları müdürü umumileri Atınada son defa yapmış oldukları bir içtimada cihan iktisadî buhranın Balkan memleketlerinde yaptığı tesirâtı göz önünde tutarak düyunu hariciyede altın kaydinin kaldırılması esbabının teminini temenni etmiş bulunuyorlar.

Müdürü umumiler bu temennilerini şu suretle ifade ediyorlar:

« Diğer taraftan her biri kendi memleketlerinin nakdî ve malî vaziyetini ve paralarının istikrarını muhafaza ile beraber beynelmilel mübadelelâta aid şeraitin ıslahını bu suretle temine medar olmak zaruretini nazarı itibare alarak haricî düyunu umumiyelerini ıslah ve tadil «amenager» etmek zaruretine de lâıyk olduğu ehemmiyeti vermek şayanı temenni olduğu fikrindedirler. Düyunu hariciyeye aid bu ıslah ve tadil prensibinin bir mantıkî netice ve gayesi de altın kaydine müteallik hükümlerin tadili olmak lâzımgelir».

Mevaddı ziraiye ve iptidaiye fiatlarında smaî mamulât fiatlerine nazaran fevkalâde bir düşüklük bulunduğu bir sırada ve beynelmilel mübadeleşeraitinin çok derin inkilâblar arzeden tecellileri muvacehesinde ekonomileri bilhassa ziraate dayanan memleketlerin Clause or gibi tahammul edemeyecekleri ağır taahhüdlerden kurtulmağa çalışmalarını zarurî görmek, hak ve madelet icabı addetmek lâzımdır.

Hakikat böyle iken İsviçre Hükûmetinin frangi altın esasından ayırmasile hâsıl olan neticeden Türk mükelleflerini istifadesiz bırakmak işlerin yürüyüş ve cereyanına çok aykırı ve Türk köylüsünün ve Türk mükelleflerinin haksız olarak aleyhine olacaktır.

Bundan başka Devletlerin para vaziyetleri Devletlerin para ve iktisad siyasetlerini ifade ve tatbik eden yeni yeni kanunlarla daima değişmekte olduğundan Anadolu demiryolları faiz ve temettülerini kanunen geçer akçe kıymetini kaybetmiş olan eski altın frank esasından tediye de ısrar etmek memleketi gelecek te yeni vaziyetlere intibak ve o vaziyetlerden istifade etmek imkânlarından mahrum bırakacak bir vesile teşkil edeceği için de caiz görülemez.

Bununla beraber Hükûmet hâmilleri başka suretle himaye maksadile normal senelerin rayıçlarını esas ittihaz etmek suretile, Anadolu aksiyon ve obligasyon ve mümessillerinin Sivas, Erzurum ve Ergani tahvilleri ile iki sene zarfında mübadelesini bir kanunla temine teşebbüs etmiş bulunmaktadır.

Hükûmetin bu kararını hâmiller lehine tatbik edilebilecek yegâne tarzı tesviye olarak kabul etmek lâzımgelir.

Türk hâmillere eski parite üzerinden tediye devam edilmesi beynelmilel münasebetlerin dayandığı bir takım müsavat ve hukuk prensiplerine aykırı düşecek Discriminatoire bir muamele olduğundan tevakkufa şayan bir tarzı hal telâkki edilemezdi.

İşte bu sebeblere binaen mukaveledeki altın kaydinin Hükûmetin düşündüğü ve hile kaldırılması adil ve hakkaniyete uygun görülmüş ve mukavelede icab eden tadilât da ona göre yapılmıştır.

Nafia encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Nafia encümeni
Karar No. 7
Esas No. 1/681

29 - I - 1937

Yüksek Reisliğe

Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı şirketleri mübayaa mukavelenamelerinin bazı maddelerinin tadiline dair olan iki kıta mukavelenamenin tasdikı hakkında Başvekâletten gönderilip encümenimize havale buyurulmuş olan kanun lâyihası ve mukavelenamelerle esbabı mucibe mazbatası Maliye vekâleti müsteşarı Faik hazır olduğu halde okunarak müzakeredildi.

Mezkûr lâyiha aynen kabul edilerek havalesi veçhile Bütçe encümenine tevdi buyurulmak

üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Nafia En. Reisi	M. M.	Kâtib
Erzincan	Kayseri	Manisa
A. Samih İtter	A. Hilmi Kalaç	
Afyon K.	Afyon K.	Elâziz
Cemal Akçın	M. Göneç	F. Z. Çiyiltepe
Eskişehir	Eskişehir	İçel
O. Işın	Ahmed Özdemir	F. Mutlu
Kars	Kastamonu	Kütahya
Baha Öngören	Sami Erkman	İ. Dalkılıç
Malatya	Samsun	
Vasıf Çınay	Dr. A. Sirel	

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
M. No. 59
Esas No. 1/681

4 - II - 1937

Yüksek Reisliğe

Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı şirketleri mübayaa mukavelenamelerinin bazı maddelerinin tadiline dair iki kıta mukavelenamenin tasdikı hakkında olup Başvekâletin 28 kânunusani 1937 tarih ve 6/263 numaralı tezkere-sile Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Nafia encümeninin mazbatasile birlikte encümenimize verilmiş olmakla Maliye vekâleti müsteşarı Faik Baysal hazır olduğu halde okundu ve konuşuldu:

Esbabı mucibe mazbatasında zikredildiği veçhile 1928 senesinde ve henüz beynelmilel ticarete kullanılan başlıca paraların tamamen altın esaslarına bağlı buldukları sırada Anadolu, Mersin - Tarsus - Adana demiryolları ile Haydarpaşa limanının mübayaasına dair Hükümetimizle alâkadar şirketler arasında aktedilen ve 1375 numaralı kanunla tasdik edilen mukavelelerde yazılı İsviçre frangının altın kıymetleri tesbit edilmiş idi. Bilâhare bütün bu paraların kıymetleri düşürülmüş ve beynelmi-

lel ticaret hacimlerinin ehemmiyetli nisbette azalması bilhassa harcı borçlarının ödenmesi hususunda Hükümetleri mühim müşküllere maruz bırakmıştır. Bilhassa ihracatımızın mevad-ı iptidaiyeye inhisar etmesi sebebiyle bu vaziyetin Hükümetimiz için daha çok müşkülât arzemesine rağmen alınan tedbirlerle harcı borçların intizamı tediyesinin muhafazasına muvaffakiyet temin edilmiş ise de her Devletin borçlarını cari akçelerle ödemesine ve bu yüzden borçlarının hafiflemiş olmasına ve İsviçre parası da bir müddetten beri kıymetinden düşürülerek İsviçrede eski altın esası cari olduğu zamanda münakid mukavelelerin hali hazırda-ki İsviçre frangı ile ödenmesi salâhiyeti İsviçre kanunlarıyla temin edilmiş bulunmasına rağmen İsviçre frangına müstenid borçlarımızın bu hükümlere tâbi tutulmaması tabii idi. Bu sebeplerledir ki Hükümetimiz çok vaktinde harekete geçerek ve bunlardan Mersin - Tarsus - Adana hattına aid borçların tesviye edilmiş ol-

ması sebebiyle Anadolu ve Haydarpaşa şirketleriyle eski mukavelelerin aktinde takib olunan usul ve formalitelerle bu mukavelelerden mütevellid borçların altın kaydi kaldırılmak suretile İsviçre frangı olarak ödenmesine imkân veren bir mutabakat tesisini temin etmiş bulunmaktadır. Hükümetin bu hareketi encümenimize çok isabetli ve haricî borçların intizamı tediyesinin devamına imkân veren yerinde ve vaktinde alınmış bir tedbir telâkki edilmiş ve bu sebeble lâyiha kabul edilmiştir.

Alman bu tedbirin aynı zamanda Devlet demiryolları bütçesinde bu borçlar için mukaveleleri mucibince bu gün tatbik edilen tedaviye pilânlarına göre senede 1 200 000 lira radde-sinde bir tasarruf temin edeceğini ve bu tasarrufun da bu müessesenin inkişafı ve ledelhace tarifeler üzerinde memleketin iktisadî bünyesi-

nin takviyesine medar olacak tenzilât icrası için yeni imkânlar vermiş olacağını memnuniyetle kaydederiz. Bu tasarrufun müteakib devrelerde tatbik edilecek tedaviye pilânlarına göre artması muhtemeldir. Bazı kelime değişikliği ile kabul edilen lâyiha Umumî heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunuldu.

Reis V.	M. M.	Kâtib
Isparta	Trabzon	İstanbul
Mükerrem Ünsal	Sırrı Dayr	F. Öymen
Diyarbakir	Gümüşane	İzmir
Rüşti Bekit	D. Sakarya	H. Çakır
Kayseri	Malatya	Mardin
N. Kerven	O. Taner	R. Erten
Muş		Muş
Şevki Çiloğlu		Ş. Ataman
Ordu		Sivas
H. Yalman		Remzi Çincer

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı şirketleri mübayaa mukavelenamelerinin bazı maddelerinin tadilüne dair iki kıta mukavelenin tasdikı hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — 1375 numaralı ve 31 kânunuevvel 1928 tarihli kanunla tasdik edilmiş olan Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı iş-tira mukavelelerinde yapılan tadilâtı havi olup Hükümetle şirket arasında 20 ikinci kânun 1937 tarihinde imza ve teati edilmiş olan merbut iki kıta mukavele tasdik kılınmıştır.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun ahkâmını icraya Maliye ve Nafra vekilleri memurdur.

27 - I - 1937

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
İ. İnönü	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V. V.	Ma. V.
Ş. Kaya	Ş. Saracoğlu	
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	C. Bayar
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. R. Saydam	Rana Tarhan	Muhlis Erkmén

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı şirketleriyle aktedilen 10 - XII - 1928 tarihli mukavelenamelerin bazı maddelerinin tadilüne dair iki kıta mukavelenamenin tasdikı hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — Hükümetle Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı şirketleri arasında akid ve 31 kânunuevvel 1928 tarih ve 1375 numaralı kanunla tasdik edilen 10 kânunuevvel 1928 tarihli iki kıta mukavelenamede yapılan tadilâta dair Hükümetle mezkûr şirketler arasında 20 kânunusani 1937 tarihinde akid ve teati edilmiş olan bağırlı iki kıta mukavelename tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Aynen kabul edilmiştir.

Bir taraftan Hükûmeti temsil eden Maliye müsteşarı Faik Baysal ile Nakid işleri umum müdürü Halid Nazmi Keşmir ve Diğer taraftan Anadolu Demiryolu şirketinin 28 - XII - 1936 tarihli fevkalâde heyeti umumiyesinde tam salâhiyetli murahhas tayin olunan Burdur sayısları Mustafa Şeref Özkan ve Şirket Meclisi idare Reisi Ali Nizamî Akasma arasında aşağıdaki hususat takarrür ettirilmiştir :

MADDE 1 — 10 - XII - 1928 tarihli mubayaa mukavelenamesinin 2 nei maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 2 : İşbu devir ve tenlik dolayısıyla Hükûmet âtide gösterilen tekasiti seneviyenin, şirket hesabına olarak, Berlinde « Doyçe bank » a sureti muntazamada tediyesini gayrikabili rücu olmak üzere taahhüd eyler :

1 - 1 kânunusani 1929 dan itibaren ve 31 kânunuevvel 1929 tarihine kadar lâzımüttekiye 5 539 822,96 İsviçre frangı (Beş milyon beş yüz otuz dokuz bin sekizyüz yirmi iki İsviçre frangı ve doksan altı santim) miktarında bir taksiti senevî,

2 - 1 kânunusani 1930 dan itibaren ve 31 kânunuevvel 1932 tarihine kadar lâzımüttekiye 6 304 291,40 İsviçre frangı (Altı milyon üç yüz dört bin iki yüz doksan bir İsviçre frangı ve kırk santim) miktarında birer taksiti senevî,

3 - 1 kânunusani 1933 ten itibaren ve 31 kânunuevvel 1957 tarihine kadar lâzımüttekiye 8 677 301,04 İsviçre frangı (Sekiz milyon altı yüz yetmiş yedi bin üç yüz bir İsviçre frangı ve dört santim) miktarında birer taksiti senevî,

4 - 1 kânunusani 1958 den itibaren ve 30 eylül 1984 tarihine kadar lâzımüttekiye 6 304 291,40 İsviçre frangı (Altı milyon üç yüz dört bin iki yüz doksan bir İsviçre Frangı ve kırk santim) miktarında birer taksiti senevî;

5 - 1 teşrinievvel 1984 ten itibaren ve 30 teşrinisani 1992 tarihine kadar lâzımüttekiye 2 553 106,34 İsviçre frangı (iki milyon beş yüz elli üç bin yüz altı İsviçre frangı ve otuz dört santim) miktarında birer taksiti senevî,

6 - 1 kânunuevvel 1992 den itibaren ve 5 mart 2002 tarihine kadar lâzımüttekiye 1 369 660,01 İsviçre frangı (Bir milyon üç yüz altmış dokuz bin altı yüz altmış İsviçre frangı ve bir santim) miktarında birer taksiti senevî.

Anifülbeyan tekasiti seneviye aid oldukları senelerin 15 şubat, 15 mayıs, 15 ağustos ve 15 teşrinisani tarihlerinde olmak üzere her üç ayda bir balâda muharrer mekadirin rubu nisbetinde nakten veya Şirketin vadeleri müteakib üç ayda hulûl edecek esham ve tahvilât kuponları olarak tevdiat icrası suretile, tediye olunacaktır.

MADDE 2 — Mubayaa mukavelenamesinin malî servis kısmının 12 numaralı sonuncu maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir :

Madde 12 : İsviçre frangının bedeli, ibrazında tediyesi meşrut senedatın kambiyo piyasası üzerinden tediye mahallerinden her hangi birinde rayiç akçe ile hâmillere tediye olunacaktır.

Ankara, 20 kânunusani 1937
Hükûmet murahhasları

Anadolu demiryolları Şirketi
Murahhasları

Bir taraftan Hükûmeti temsil eden Maliye müsteşarı Faik Baysal ile nakid işleri umum müdürü Halid Nazmi Keşmir ve diğer taraftan Haydarpaşa limanı şirketinin 28 - XII - 1936 tarihli fevkalâde heyeti umumiyesinde tam salâhiyetli murahhas tayin olunan Burdur sayılcı Mustafa Şeref Özkan ile Şirket meclisi idare resi Ali Nizami Akasma arasında aşağıdaki hususat tekrâr ettirilmiştir:

MADDE 1 — 10 - XII - 1928 tarihli mubayaa mukavelenamesinin 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Madde 2 : İşbu devir ve temlik dolayısıyla Hükûmet âtidede gösterilen tekasiti seneviyenin şirket hesabına olarak, Berlinde «Doyçe bank» a sureti muntazamada tediyesini gayrikabili rücu olmak üzere taahhüd eyler:

1 - 1 kânunusani 1929 dan itibaren ve 31 kânunuevvel 1929 tarihine kadar lâzımütlediye: 418 225,90 İsviçre frangı (Dört yüz on sekiz bin iki yüz yirmi beş İsviçre frangı ve doksan santim) miktarında birer taksiti senevî,

2 - 1 kânunusani 1930 dan itibaren ve 31 kânunuevvel 1932 tarihine kadar lâzımütlediye: 467 047,77 İsviçre frangı (Dört yüz altmış yedi bin kırk yedi İsviçre frangı ve yetmiş yedi santim) miktarında birer taksiti senevî,

3 - 1 kânunusani 1933 ten itibaren ve 31 kânunuevvel 1957 tarihine kadar lâzımütlediye: 647 115,65 İsviçre frangı (Altı yüz kırk yedi bin yüz on beş İsviçre frangı ve altmış beş santim) miktarında birer taksiti senevî,

4 - 1 kânunusani 1958 den itibaren ve 30 eylül 1983 tarihine kadar lâzımütlediye: 467 047,77 İsviçre frangı (Dört yüz altmış yedi bin kırk yedi İsviçre frangı ve yetmiş yedi santim) miktarında birer taksiti senevî,

5 - 1 teşrinievvel 1983 ten itibaren ve 5 mart 2002 tarihine kadar lâzımütlediye: 257 245,57 İsviçre frangı (İki yüz elli yedi bin iki yüz kırk beş İsviçre frangı ve elli yedi santim) miktarında birer taksiti senevî.

Anıfûlbeyan tekasiti seneviye, aid oldukları senelerin 15 şubat, 15 mayıs, 15 ağustos ve 15 teşrinisani tarihlerinde olmak üzere, her üç ayda bir balâda muharrer mekadirin rubu nisbetinde nakten veya şirketin vadeleri müteakip üç ayda hulûl edecek esham ve tahvilât kuponları olarak tevdiat icrası suretile tediye olunacaktır.

MADDE 2 — Mubayaa mukavelenamesinin malî servis kısmının 11 numaralı sonuncu maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Madde 11 : İsviçre frangının bedeli, ibrazında tediyesi meşrut senedatın kambiyo piyasası üzerinden tediye mahallerinden herhangi birinde rayiç akça ile hâmillere tediye olunacaktır.

Ankara : 2 kânunusani 1937

Haydarpaşa liman şirketi murahhasları

Hükûmet murahhasları